

DEBALKANIZOVATI BALKAN

Đuzepe KUKI
(Giuseppe Cucchi)

Kucnuo je čas za prevazilaženje i Dejtona i Rezolucije OUN 1244 o Kosovu. U Bosni će kad-tad biti osnovana muslimanska država, dok će se njeni ostali delovi pripojiti Srbiji i Hrvatskoj. Za bivšu srpsku pokrajinu jedino rešenje je nezavisnost, ali treba unapred onemogućiti bilo kakav san o velikoj Albaniji.

R

RAT U IRAKU I POTONJI MUKOTRPAN I KRVAV PUT

ka ostvarenju stabilnosti u tom regionu ostavili su i još uvek ostavljaju posledice čije razmere i dalje ne možemo u potpunosti da sagledamo. Ipak, za sada sa sigurnošću možemo da tvrdimo da je jedna od najnegativnijih posledica to što je Zapad svu pažnju i znatan deo svojih vojnih i finansijskih sredstava usmerio na poduhvat u Iraku koji je još u toku, na uštrb drugih žarišta koja su do tada bila glavni predmet interesovanja. To se naročito odnosi na balkansko žarište gde se već odigrao raspad jugoslovenske federacije, posle čega su usledile mirovne intervencije međunarodne zajednice – koje su bile na prvim stranama svih novina sve do septembra 2001 – da bi potom doslovce preko noći nestale iz hronika, pred naletom napisa o borbi protiv međunarodnog terorizma.

Posmatrano sa stanovišta sredstava informisanja, izgleda dakle, kao da je neko mahnuo čarobnim štapićem i odjednom rešio sve sporove koji su bili u toku, a čije konačno i trajno razrešenje nije bilo ni na pomolu – u Bosni, na Kosovu, u Srbiji, Makedoniji, Crnoj Gori – te da je u čitavom regionu zavládalo blaženo spokojstvo za koje nema mesta u novinskim i televizijskim izveštajima. Samo u pojedinim slučajevima: u početku kad su etnički sukobi na trenutak iznova buknuili na Kosovu i kasnije, kada je EU preuzela od NATO-a vojni nadzor nad Bosnom, i naposljetku u ovom trenutku, kada se na međunarodnom nivou konkretno raspravlja o konačnom statusu Kosova, mediji su malo pažnje poklonili i Balkanu. Međutim, u svim tim slučajevima, pažnja je bila kratkotrajna, gotovo usiljena i kao preko volje.

Sa stanovišta finansija ovaj postupak nije bio tako upadljivo jasan kao kad je reč o medijima, ali se mogao uočiti i na tom polju, pogotovo kada je otpočeo rat protiv Iraka. Vremenom se ispostavilo da je irački poduhvat pravi pravcati bunar bez dna, koji je Amerikance do sada koštao otprilike koliko i rat u Vijetnamu. Pokazalo se da se taj poduhvat snažno odrazio i na evropsku ekonomiju, kako neposredno, zbog troškova zemalja koje u njemu učestvuju, tako i posredno, zbog napora da se umanje moguće negativne posledice deficita u budžetu SAD. Stoga je sasvim jasno da je posle zadovoljenja navedenih potreba ostalo na raspolaganju vrlo malo sredstava za druge sukobe, naročito za dalje delovanje u prilikama poput balkanskih, gde se čini da je do sada ostvaren jedva primetan napredak i gde se konačno rešenje problema još ne nazire.

I najzad, premda se vešto prikriva, uočava se i smanjenje vojnog angažovanja Zapada kako u Bosni, tako i na Kosovu. Istini za volju, ni u jednom ni u drugom slučaju nije došlo do drastičnog smanjenja vojnih jedinica. Ali, svaka redovna smena značila je i postepeno, ali stalno smanjenje broja osoblja. U pojedinim slučajevima to je podrazumevalo i opadanje kvaliteta pošto su najbolje vojne jedinice upućivane u Irak. U tom pogledu se i prelazak Bosne iz vojne nadležnosti NATO-a u nadležnost Evropske Unije može shvatiti kao nazadovanje u kvalitativnom smislu, na šta su, uostalom, tamošnji političari i sredstva javnog informisanja odmah i bez uvijanja skrenuli pažnju. Jednu međunarodnu vojnu organizaciju koja se, ne bez razloga, smatra najboljom na tom polju, smenila je druga, koja nije imala nikakvog praktičnog iskustva u rukovođenju operacijama na tako značajnom kriznom području. Ta promena se pokazala kao prilično nepovoljna i samo delimično je ublažena činjenicom da su u pojedinim slučajevima osoblje i jedinice ostali isti, a da se, kako se to kaže u vojničkom žargonu, promenio samo „kišobran“ pod kojim deluju.

Kad se sve uzme u obzir, smanjenje se nije ograničilo samo na zastupljenost u medijima, već se odnosi i na ukupno delovanje međunarodne zajednice na Balkanu. To bi bilo opravdano samo ukoliko bi se u isti mah moglo zapaziti opadanje političke i strateške važnosti regiona za zemlje koje su uložile napor da se poboljšaju prilike u njemu, kao i kad bi mogao da se zane-mari značajan napredak u oporavku zemalja koje su sastavni deo problema. Međutim, čini se da je do danas ostvarena samo prva pretpostavka, pa i ona samo delimično.

Evropsko delovanje na Balkanu isprva je prouzrokovao i podstakao prvenstveno strah. Strah od zaraze. Strah da će se ratni požar koji je zahvatao jednu po jednu republiku jugoslovenske federacije proširiti najpre na jug, a potom možda i na istok i na zapad. Strah da će taj užasni domino-efekat obu-

hvatiti i neke države članice EU. I najzad, strah da će morati da prihvate činjenicu da iznova haraju stare sablasti koje su vekovima, poput jahača Apokalipse, upravljale sudbinom našeg kontinenta.

Na tu veliku bojazan docnije se, pod pritiskom javnog mnjenja koje je sve zabrinutije i sa sve većom zgroženošću posmatralo šta se događa tako blizu kuće, a u televizijskom dnevniku mu bilo redovno servirano uz ručak i večeru, nadovezalo i osećanje sve veće nelagode. Od trenutka kad je Papa počeo da govori o „neumitnoj nužnosti da se upotrebom pravedne sile suprotstavi nepravednom nasilju“, ta nelagoda se uobličila i jasnije iskazala, da bi vremenom prerasla u osećanje krivice. Naime, nečinjenje, koje se u politici pretežno može smatrati korisnim sredstvom da se nešto postigne, prema katoličkom učenju je ipak greh. A stara Evropa je upravo počinila greh nečinjenja kad se nije umešala da podrži Jugoslaviju, iako je to mogla da učini! Tako smo se najzad pokrenuli. Ali nam je neophodna zajednička politička zamisao do te mere nedostajala da nismo bili kadri da se u potpunosti posvetimo tome i da podnesemo sve one žrtve koje podrazumeva vojna intervencija, pa smo bili prinuđeni da pozovemo Amerikance i NATO kako bismo postigli kakvo-takvo, trenutno zadovoljavajuće rešenje.

Intervencija SAD i Severnoatlantskog pakta omogućila je da se problem Balkana uklopi u širu i određeniju političku dimenziju i da, štaviše, postane središte pažnje Zapada. Tokom devedesetih godina prošlog veka postojala su dva krizna područja koja su ugrožavala evropsku bezbednost, na istoku i na jugu, ali je na kraju preovladalo mišljenje da je kriza na istoku značajnija, a pre svega da se mora hitno delovati, te su znatne raspoložive snage usmerene ka tom žarištu. Cilj kojem se težilo bio je da se postupno i u potpunosti integriše celokupna siva zona istočne Evrope, a pre svega Balkan, i to pomoću oba sredstva kojima raspolaže Zapad – Evropske Unije i NATO-a.

I odista, ako se osvrnemo unazad, zapazićemo da su, naročito u drugoj polovini protekle decenije, sva raspoloživa sredstva usmeravana na istok. Pogotovo s vojne tačke gledišta, brojna dejstva koja su se odnosila na crisis management (upravljanje krizom) odvijala su se tokom tih godina u bivšoj Jugoslaviji i obuhvatila su celokupne postojeće snage za takve operacije evropskih zemalja članica NATO-a. U tom periodu nismo zaboravili ni krizu na jugu, ali smo silom prilika tamo preduzimali samo neznatne i nedelotvorne inicijative, misleći da ima još vremena i da ćemo imati mogućnosti da se tome valjano posvetimo čim dovršimo integraciju istočne Evrope. Bila je to zabluda koju su tragično i nepovratno razvejali teroristički napadi 11. septembra 2001. Napad na Kule Bliznakinje i na Pentagon, odluka Amerikanaca da napadnu svetilišta terorizma, poziv islamskih ekstremista na sveti rat, ratovi u Avganistanu i Iraku, vojno-politički jaz koji je međusobno razdvojio dva sastavna dela Zapada,

privremeno i nestabilno stanje neprekidnog rata protiv terorizma u kojem svi živimo, ponovno širenje atomskog naoružanja u pojedinim „nepodobnim“ državama, „sukob civilizacija“ kojem smo svakog dana sve bliži, kao da je reč o nečem neizbežnom, sve to se, dakle, možda može shvatiti kao negativna posledica načina na koji smo potcenili samu suštinu opasnosti, kao i potrebu da se hitno deluje. Sve su to karike u istom lancu, stoga je logično da se svaka od njih neminovno nadovezuje na prethodne.

3. U međuvremenu, prilike na Balkanu su se neprekidno poboljšavale, premda ne onoliko brzo koliko smo očekivali, s obzirom na sve što smo uložili u to područje. Slovenija, prva jugoslovenska republika koja se odvojila, sada je punopravna članica i Evrope i NATO-a. Bugarska i Rumunija napreduju sigurnim koracima, u tome im pomaže što su se vojno već integrisale, a na posletku će i politički i ekonomski postati deo EU. Albanija je ušla u partnerstvo sa Severnoatlantskim savezom i postigla je stabilnost o kakvoj je pre svega deset godina mogla samo da sanja. Hrvatska sledi taj put. Srbija je postala demokratska. Ali, kao srž problema ostala su još dva nerazrešena, velika kamena spoticanja, a odnose se – i to ne slučajno – upravo na ona dva područja u kojima je sukob bio najžešći, a to su Bosna i Kosovo. U tim oblastima nije ni zavladao istinski mir, već samo zatišje i rat bi mogao ponovo da bukne onog časa kad bi mirovne snage smeštene na tim teritorijama odlučile da spakuju svoje zastave i veselo odmarširaju.

To nikako ne znači da i ovde nije bilo napretka. Da bismo shvatili šta je sve urađeno, dovoljno je reći da je broj vojnika mirovnih snaga u oba područja bitno opao i da ih sada ima onoliko koliko je dovoljno za delotvorno održavanje javnog reda. Ali, s vojnog stanovišta, reč je o beznačajnim brojkama. To znači da prava kočnica za ponovno izbijanje sukoba više nije obim vojnih snaga NATO-a i EU na terenu, već samo njihovo prisustvo kao nesumnjivi izraz političke volje zemalja i međunarodnih organizacija koje su ih tu poslale. To je neosporno kvalitativni pomak u odnosu na prošlost. Takođe je vidan i napredak Bosne i Kosova u ekonomskom pogledu, premda je pretežno reč o parazitskom, odnosno, razvoju koji se oslanja na pomoć iz inostranstva i gotovo isključivo od nje zavisi. Međutim, u obema oblastima suština problema, njegov politički aspekt, još nije rešen. Bosnu obavezuje Dejtonski sporazum kojim je ozvaničeno da se u okviru starih administrativnih granica bivše jugoslovenske republike osnuje jedinstvena država u kojoj bi tri različite nacionalno-verske zajednice trebalo da žive zajedno. Na Kosovu se primenjuje rezolucija OUN 1244, kojom ono nije izdvojeno iz Srbije, na čemu se zasniva i pokušaj da se albanska većina i srpska manjina u pokrajini nateraju da žive zajedno.

Ni jedna ni druga alhemijska smesa nisu uspele. U Bosni su sva tri naroda ostala strogo podeljena, i dalje na izborima pobeđuju ekstremno nacionalističke stranke, sva tri naroda pokušavaju da što više odlože prilagođavanje ljudstva i opreme svojih vojnih snaga stvarnim potrebama u miru, sakrivaju ratne zločince čije izručenje tako uporno zahteva Haški tribunal, a specijalne jedinice NATO-a tako nevoljno tragaju za njima, dok ih njihovi sunarodnici još i slave kao rodoljube i heroje. Tek nedavno je donesena odluka da se objedine vojne snage u sva tri entiteta, što će važiti za svaki deo, razume se. Ali, i dalje je uvrežen utisak da je trenutno stanje samo privremeno. Gotovo kao slučajna istorijska tvorevina koja neće potrajati i sigurno će se okončati stvaranjem male muslimanske Bosne, dok će se svaki od preostala dva dela sadašnje, veštačke države pripojiti svojoj matici, Srbiji odnosno Hrvatskoj. Kosovski Albanci, opet, ne mogu da prihvate činjenicu da će ostati pokrajina u nekakvoj jugoslovenskoj federaciji čiji su deo – i to neminovno preovlađujući deo – upravo oni Srbi protiv kojih se njihov narod borio sanjajući o nezavisnosti. O tome nam jasno i tragično svedoče događaji poput pravog pravcatog etničkog čišćenja koje kosovski Albanci iz dana u dan sprovode prema srpskoj manjini, kao u slučaju sukoba u Preševskoj dolini i Metohiji, ili održavanja stalno napetog stanja u Kosovskoj Mitrovici. Tu je i upornost s kojom su Albanci branili Kosovski zaštitni korpus, jer ga smatraju začetkom neke buduće vojske nezavisne države, kao i mržnja između dva naroda, koja tokom ovih prvih pet godina mira nije ni malo utihnula. Stoga je očito da ni Kosovo nema nameru da opet bude deo Srbije i ne želi da prihvati ni jedno rešenje tog tipa, pa makar bilo brižljivo prikriveno i zaodenuto u čudesne diplomatske i političke zavrzlake, poput formule koja je trenutno u modi a sastoji se u tome da Kosovo treba da dobije „više od autonomije i manje od nezavisnosti“. Umesto toga, valjalo bi zapravo da se zapitamo da li je nezavisnost pravi cilj kosovskih Albanaca, ili možda streme još dalje, stvaranju Velike Albanije.

S druge strane, kada je o Bosni reč, čini se da takvu nedoumicu možemo potpuno da isključimo, jer su tamošnja tri naroda, snujući slične zamisli, pod zastavama utemeljitelja takvih ideja – Miloševića, Tuđmana i Izetbegovića – to toliko skupo platila da su izgubila volju da se u bližoj ili daljoj budućnosti ponovo upuste u tako nešto.

Da je to pravo stanje stvari, odavno nam je poznato, zahvaljujući našim trupama koje se tamo nalaze. Snage nekih zemalja koje učestvuju u „rukovođenju krizom“ povremeno se nisu zadovoljavale pukim održavanjem takvog stanja stvari, već su pokušavale i da ga promene pružajući prilično otvorenu podršku onima koji su se, i u Bosni, ali pogotovo na Kosovu, zalagali za određivanje znatno realnijih granica u tom području. Najočigledniji primer za to

su SAD koje su isprva na Kosovu tako otvoreno stale na stranu Albanaca da su gotovo povredile obavezu snaga za očuvanje mira da budu podjednako neutralne prema zavađenim stranama. Srećom, najpre je sa mesta komandanta NATO-a za Evropu iznenada smenjen general Klark, najveći zastupnik takve politike, a potom je srušen i Miloševićev režim, pa se stanje normalizovalo pre nego što je izbio na videlo politički jaz koji je mogao da nastane između SAD i ostalih učesnika mirovne misije.

I doista, većina zemalja članica obeju velikih međunarodnih organizacija, NATO-a i EU, prisutnih na ovim područjima, uporno je, tokom svih ovih godina, i dalje branila ono što bismo mogli da nazovemo „tabuom nepromenljivosti granica“. Ta odbrana je, bar u početku, bila proizvod opravdane bojazni da bi eventualne izmene dotadašnjih granica na Balkanu – a naročito administrativne podele unutar autonomnih oblasti i pokrajina bivše Jugoslavije - mogle da budu varnica za širenje novih požara. Uostalom, i sama pomisao na Balkan, pa i sama reč Sarajevo, svakako su u Evropi i SAD i nesvesno prizivali u sećanje munjevito širenje požara i potonje kolektivno bezumlje koje je izazvalo Prvi svetski rat.

Ali, državne granice su sasvim drugačije od onih koje razdvajaju regije unutar neke države, jer ove druge mogu da se povlače u čisto administrativne svrhe, ne vodeći računa ni o kakvim drugim potrebama. U to koliko takve interne granice mogu da se pokažu kao veštačke u trenutku kada iskrсну neke drugačije potrebe, uverila se i Katolička crkva, kada je 1991. odlučila da do tada jedinstvenu jugoslovensku biskupsku konferenciju podeli na tri posebne konferencije – slovenačku, hrvatsku i srpsku. Tako je došla do prilično neugodnog saznanja da zapravo ne postoje ni verska, ni nacionalna, niti bilo koja druga načela po kojima bi granice njenih konferencija mogle da se poklope sa administrativnim granicama triju republika. Osim toga, valja imati u vidu da je tabu o nepromenljivosti granica u stvari već više puta prekršen, počev od priznanja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske, a potom i svih ostalih republika koje su tokom raspada nekadašnje Jugoslavije proglasile nezavisnost. Pa zašto da onda ne odemo i korak dalje i ne prekršimo ga još jednom? U suštini, istorija nam pokazuje da su države uvek tako nastajale ili propadale, kroz revolucije i ratove.

U Bosni 1995, a na Kosovu 1999. raspravljalo se i o tome kako ne bi trebalo da se prizna stanje na terenu koje je proisteklo iz oružanih sukoba, što znači nametnuto silom, a ne zasnovano na pravu. Ali, kada je reč o Kosovu, sa stanovišta međunarodne zajednice, to je samo u neznatnoj meri bila međuetnička borba, a mnogo više međunarodni sukob, motivisan pre svega humanitarnim razlozima. To znači, da namera međunarodne zajednice nije mogla da bude bilo kakva promena granica, već ponovno uspostavljanje, ako je neo-

phodno i silom, uslova života u kojima će država u kojoj su Srbi većinsko stanovništvo, albanskoj manjini garantovati opstanak i osnovna prava.

Sve je to ispravno i tačno, ali stanje na terenu nam svakodnevno pokazuje da su sporazumi zasnovani na ovim načelima, koji su svojevremeno možda i bili pravedni, jer u tom trenutku nije moglo da se postigne više, već pružili sve što su mogli. Dejtonski sporazum i Rezolucija 1244 su bili veoma delotvorni u tom početnom razdoblju. Naime, da bi se prekinuli oružani sukobi, valjalo je obema zaraćenim stranama, pa tako i onoj koja je zapravo poražena, dati odgovarajuću dozu iluzija i nade. Možda i s pretpostavkom da će ta strana s vremenom moći jasnije da sagleda stvari i da ih bolje proceni sa distance i hladne glave. A kad se to dogodi, poražena strana će možda shvatiti da je bolesniku radi izlječenja, ponekad bolje da se žrtvuje i podvrgne hirurškom zahvatu, nego da stalno ide kod lekara: na primer, to što je Italiji posle Drugog svetskog rata jednim zahvatom oduzeto kolonijalno carstvo, omogućilo je Italijanima da se posvete isključivo obnovi svoje zemlje, dok su Francuska i Velika Britanija godinama morale da ulažu u bolne i preskupe dekolonizacije.

Sada je možda zbilja kucnuo čas da muslimanska strana u Bosni prizna da je izgubila rat, dok bi Srbija morala da se pomiri sa činjenicom da je na Kosovu pretrpela poraz. Tim pre, što međunarodna zajednica postupno već ide u pravcu konačnog prevazilaženja i načela za Bosnu utvrđenih Dejtonskim sporazumom i merila za Kosovo ustanovljenih Rezolucijom 1244 Organizacije ujedinjenih nacija. U tom smeru se kreće i izveštaj koji je objavila Međunarodna krizna grupa Evropske Unije (Europe Report n. 161 – 24 januar 2005), a u italijanskoj štampi preneo predsednik te grupe Amato. Izveštaj je pokušaj da se utvrde načela po kojima bi OUN obavila reviziju statusa pokrajine Kosovo, koja je predviđena upravo za jesen ove godine. Ta revizija treba da se obavi na međunarodnoj ad hoc konferenciji, kojom će, razume se, predsedavati OUN, a za istim stolom okupiće se članovi Kontakt grupe, predstavnici Evropske Unije, kao i Srbije i Kosova.

Jedini mogući i poželjan ishod, prema Međunarodnoj kriznoj grupi, bio bi da Kosovo dobije nezavisnost i da se prizna kao suverena država. U suprotnom „postoji opasnost da na Kosovu ponovo izbije sukob i da ono bude stalni činilac nestabilnosti u regionu“. U izveštaju se navodi i da se unapred može predvideti negativna reakcija Srbije i njeno odbijanje da odmah prihvati takvo rešenje, premda je to nužno zlo koje valja imati u vidu, ali koje nije toliko značajno da bi moglo da zaustavi ili omete čitav proces. Ipak, da bi se otklonile bojazni Beograda, a i da bi se u isti mah lakše zauzdale težnje kosovskih Albanaca za stvaranjem velike Albanije, daje se nacrt određenih uslova koje oni moraju da poštuju. Pre svega, Kosovo bi moralo da preuzme izričitu

obavezu „da se ne ujedinjuje s Albanijom, niti sa bilo kojom drugom susednom državom ili teritorijom, osim u okviru evropske integracije“. Kosovo bi takođe moralo da bude pod stalnim pravnim nadzorom u oblasti „prava manjina i drugih prava s tim u vezi“. Sve to bi se odvijalo pod nadzorom Posmatračke misije za Kosovo (Monitoring Mission) čiji bi zadatak bio da „podnosi izveštaje međunarodnoj zajednici i da predlaže potrebne mere u slučaju da Kosovo ne ispunjava svoje obaveze“.

Dakle, reč je o veoma razrađenom predlogu, koji i te kako vodi računa o mogućem otporu srpske strane i stoga predviđa čitav niz garancija koje se međusobno podupiru i jačaju. Na primer, za organizaciju same konferencije predviđa se postupak, koji, pored navedenih učesnika, obuhvata i NATO. Premda predstavnici ovog saveza ne bi sedeli za pregovaračkim stolom, on bi i dalje bio odgovoran za postupak održavanja mira koji je u toku, što ga čini idealnim kandidatom za sprovođenje posmatračke misije predviđene za budućnost.

Nažalost, do sada nije bilo ovakvih ili sličnih predloga za Bosnu, gde postoji nada da će EU preuzeti odgovornost u svim aspektima i da će to vremenom dati bolje rezultate nego u prethodnom razdoblju, kada su stožeri delovanja na terenu bili međusobno jasno razdvojeni, rdavo usklađeni, a povremeno su se međusobno čak i nadmetali. Ipak, čini se da je uzaludna nada da bi u tom regionu mogla da se postigne stabilnost sve dok se ne reši ključni politički problem, to jest odbijanje sva tri naroda da žive zajedno, kao i njihova želja da budu u jednonacionalnim državama.

Između ostalog, pojavila su se i dva nova činioca koja nameću rešenje u tom pravcu. Kao prvo, a to smo već pomenuli, pojava „krize na jugu“, koja neumoljivo zahteva pažnju i sredstva. Drugo, sve je čvršće ubeđenje da je opasnost od širenja sukoba zbog stvaranja jednonacionalnih država već sada znatno umanjena, a u budućnosti može i potpuno da nestane, s obzirom na mogućnost da se čitav region priključi EU.

Dakle, verovatno je ovo pravi čas za odlučan zaokret. Međutim, neophodna je odvažnost da se to osmisli, sprovede i ostvari, ma kako pojedinim akterima izgledalo dugotrajno, mukotrпно i, bar isprva, nepoželjno. Ako ne krenemo u tom pravcu, postoji opasnost da se ubrzo ponovo neopremljeni i nespremni zateknemo u jednom žarištu koje je dobrim delom izgubilo stratešku važnost, a usled ostvarenih i planiranih proširenja, potisnuto u pozadinu NATO-a i EU.

Ako u takvim uslovima i dalje budemo prisutni na Balkanu, a ne budemo nudili temeljna rešenja koja bi omogućila naš odlazak, to znači da ćemo samo doprinositi stvaranju novih problema, koje bi, umesto toga, valjalo rešiti i to što pre. U suštini, postojala bi opasnost da se, samo u još većem obimu,

mandatom neograničenog trajanja, postalo jedan od činilaca koji najnepovoljnije utiču na traganje za izlazom iz dugoročno neprihvatljivog položaja.

Osim toga, s vojnog stanovišta, ne sme da nas zavara naizgled tako mali kontingent preostalih snaga NATO-a i EU na Kosovu i u Bosni. Iako je brojnost tih snaga, kao što smo već naglasili, takva da omogućuje samo očuvanje javnog reda, a ne istinsku vojnu bezbednost, ipak se broj prisutnog osoblja u ovom trenutku u obe operacije otprilike poklapa sa ukupnim snagama za slanje u takve poduhvate dveju prosečnih evropskih zemalja, na primer Italije i Nemačke. To je nesumnjivo značajan deo ukupnog broja raspoloživih snaga za neku moguću hitnu intervenciju čitavog Zapada, ako uzmemo u obzir da je većina američkih vojnih snaga, zbog potreba rata protiv terorizma, angažovana

na drugom mestu. Stoga treba brižljivo i savesno da preispitamo da li zaista hoćemo jednom za svagda da debalkanizujemo Balkan i da ga usmerimo da konačno prestane da – kao što je do sada činio – toliko proizvodi istoriju i da počne više da je troši.

Prevela Mirela Radosavljević